

Гречаник В. П.
к.е.н., старший науковий співробітник,
академік Академії економічної кібернетики України

РОЛЬ ТА ВПЛИВ ГОЛОВНИХ БУХГАЛТЕРІВ ПІДПРИЄМСТВ НА ДОСТОВІРНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Посада головного бухгалтера на підприємстві була і залишається однією із ключових фігур. Це друга особа після керівника, яка своєю бухгалтерською службою обліковує і контролює придбання, рух, зберігання матеріальних, фінансових і грошових ресурсів в процесі виробництва і реалізації продукції, надання послуг, виконання робіт та забезпечує інформацією про вартісні показники продукції, робіт послуг на етапах виробництва, реалізації та визначення прибутковості продукції і підприємства. Облікова і звітна інформація бухгалтерської служби на підприємстві – дзеркало господарської діяльності будь якого підприємства чи організації. Але повнота і чистота цього відображення залежить від професійних і моральних чинників головного бухгалтера, чи особи, яка виконує його функції

В період тоталітаризму і жорсткого централізованого управління, праця бухгалтера, була неprestижна, мало оплачувана, відносилася до категорії «службовців». Тільки з 70-х років минулого століття, коли в економіці почали явно проявлятися кризові симптоми, статус бухгалтерів підвищився, посаду головного бухгалтера державного підприємства віднесли до категорії «інженерно технічних працівників», а його оплата праці прирівнювалася до головних спеціалістів, і навіть до заступників керівника. На головних бухгалтерів покладалися функції державного контролера за діяльністю підприємства. Прийняття на роботу і звільнення головного бухгалтера на державних підприємствах, відбувалося тільки з відома і погодження з керівником вищої організації. Такі умови були продиктовані потребою ведення боротьби з розкраданням товарно-матеріальних цінностей, проявами приписок до виконання планових показників тощо. В той же час, від головного бухгалтера залежали можливості формування на підприємстві «позитивних показників», які б характеризували виконання планових завдань по випуску і реалізації продукції, виконання продуктивності праці, прибутку, дотримання ліміту по фонду заробітної плати та інших, від яких залежало нарахування та отримати керівництвом (включаючи головного бухгалтера) вагомої місячної, (квартальної, річної) премії. Тому головні бухгалтери з одного боку були зобов'язані вести контроль за дотримання на підприємстві законності в обліку і звітності, збереження матеріальних і грошових ресурсів на підприємстві. З іншого, головні бухгалтери вдавалися до фальсифікації (приписки) облікових і звітних показників, нерідко затягуючи «виконання плану» підприємством навіть до десяти днів наступного місяця, з метою недопущення причин можливого звільнення керівництва з роботи (за невиконання місячних, кварталних чи річних планових показників керівників жорстко карали по партійній і адміністративній лінії), та виконання умов отримати вагомої доплати до заробітної плати - премії, яка сягала до 60 % місячного окладу.

Після здобуття незалежності, переходу господарювання на ринкові умови та проведення роздержавлення підприємств в Україні, роль головного бухгалтера суттєво змінюється. Розширюються права підприємств, суттєво обмежується вплив державних органів на господарську політику. Прийняття на роботу, оцінка та звільнення головного бухгалтера залежить тільки від керівника підприємства. З реформуванням бухгалтерського обліку відповідно до ринкових відносин та міжнародних стандартів запроваджується облікова політика, як сукупність способів і прийомів ведення бухгалтерського обліку, прийнята на підприємстві. Виникнення облікової політики ґрунтується на тому, що законодавством передбачається використання альтернативних варіантів обліку, а роль бухгалтера на підприємстві змінюється від простого реєстратора господарських операцій до активного учасника їх здійснення. Правда, загальні правила побудови фінансового обліку встановлюються централізовано, але на підприємстві вони конкретизуються залежно від умов діяльності, кваліфікації персоналу, технічного забезпечення, галузі господарювання тощо, що диктує необхідність розробки облікової політики. Вона є інструментом, який поєднує державне регулювання та певну самостійність підприємства у питаннях ведення обліку. Права, обов'язки головного бухгалтера визначені Законом України від 16 липня 1999 р. № 996-ГУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], який офіційно введений в 1999 р.

Згідно з п. 7 ст. 8 Закону № 996-ХІV головний бухгалтер: забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання в установлені строки фінансової звітності; організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій; бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних із нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства; забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства.

Разом з тим, головний бухгалтер підприємства, з однієї сторони, як посадова особа відповідальний перед державними органами (податковими, державної статистики, митниці, правоохоронними) за достовірне ведення бухгалтерського обліку і подану звітність. З іншої, як найманий, високооплачуваний і залежний від власника-підприємця, – змушений здійснювати різноманітні, часто незаконні облікові і звітні бухгалтерські операції, щоб приховати від обліку і звітності, а відповідно від оподаткування, частину випуску продукції, виконаних робіт, наданих послуг, нарахованої зарплати найманим працівникам. Цими діями головний бухгалтер сприяє розвитку тіньового сектору економіки, скриває інформацію про реальні заробітки найманих працівників. Відповідно, державний бюджет не до отримує суттєву частину податкових надходжень, а працівники, що отримують частину не облікованої зарплати (зарплата в конвертах), практично скривають свої реальні доходи і користуються державними субсидіями на комунальні потреби. Таке ганебне явище сприяє розвитку корупції, є причиною соціальної несправедливості і знижує макроекономічні показники розвитку і міжнародного рейтингу України. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, тільки за період з 1 кварталу 2010 р. до 1 кварталу 2015 р. обсяг тіньової економіки виріс з 38 % до 47% від обсягу

офіційного ВВП [2].

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Звіт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. «Тенденції тіньової економіки в Україні». – К., 2015. – С. 4.